

Forfatter: Søren Baggesen

Titel: Forfatterportræt af Christian Winther

Citation: "Christian Winther", i *Christian Winther*. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-authors-winter-p-val-root.pdf> (tilgået 15. maj 2021)

Christian Winther

Indhold

- [Indledning](#)
- [Biografi](#)
- [Forfatterskabet](#)
- [Forfatterskabets efterliv](#)
- [Tekstoplysninger](#)
- [Bibliografi](#)
- [Om forfatteren til dette forfatterportræt](#)

Indledning

Litteraturhistorisk placering

Chr. Winther tilhører den danske romantiske litteraturs anden generation og danner sammen med Ludvig Bødtcher og Emil Aarestrup dens lyriske kerne, mens H.C.Andersen og Søren Kierkegaard er generationens store prosaister. Karakteristisk for generationen er at den på en gang forstod sig selv som det romantiske gennembruds arvtagere og videreførere - for lyrikerne især var Adam Oehlenschläger det store forbillede - og som dens modsætning.

Fælles for romantikerne er den særlige jegfølelse som knytter sig til den borgerlige opfattelse af individualitetens dannelse som det centrale livsprojekt, og som forstår verden først og fremmest som jegets sted og opgave.

Det som sker i generationsovergangen er en omstemning af denne jegfølelse. I det romantiske gennembrud, som bekvemt dateres til Oehlenschlägers *Digte* 1803 med "Guldhornene" og "Sankt Hansaften-Spil", er jegfølelsen udadvendt og ekspansiv. I den såkaldte "universalromantik", som Schack Staffeldt tidligt repræsenterer og som i den unge B.S.Ingemann har sin stærkeste danske eksponent, når jegfølelsen kosmiske dimensioner i en svimlende og skræmmende identifikation mellem jeget og altet. Også Oehlenschläger og N.F.S. Grundtvig har universalromantikken som deres første inspiration, men for dem opsuges den tidligt i en "nationalromantik", hvor landet i dets konkrete fylde og folket i dets stedbundne historie bliver identifikationens forankringspunkt.

Andengenerationen, Winthers generation, overtager på deres måde begge de romantiske tendenser i *jegoplevelsen*. Universalromantikken svimmelhed og angst bliver deres, men også oplevelsen af at jeg'et har sit sted i den hjemlige natur og at det bærer på en rig historisk (og for dem måske især poetisk) arv fra forfædrene. Det er i *jegfølelsen* omstillingen finder sted. Efter gennembruddets ekspanderende og på sin vis triumferende hævde af den svulmende individualitet følger en inderliggørelse, en eftertænksomhed og en dybtborende psykologisk analyse af det konkrete jeg og dets splittetheder.

Med omstillingen i jegfølelsen følger en ændring i digtningens tone. Der er en realisme på vej (som allerede fuldbyrdes i Steen Steensen Blichers noveller), men endnu er den behersket af en æstetiserende og idylliserende stræben. Udtrykket "poetisk realisme" er hyppigt brugt om periodens dominerende stiltræk, d.v.s. en realisme som nok søger det poetiske udtryks forankring i det nære og konkrete, men som iklæder skildringen af både natur og miljøer et afdæmpende slør af pastorale som dække over virkelighedens mere reelle sider.

Samtidig er en anden udvikling på vej. Litteraturhistorikerne har især heftet sig ved det "prosagennembrud" som finder sted i 1820'erne, og som fører til at roman og novelle får anerkendelse som høj litterære genrer, der dyrkes hyppigt af så godt som alle der skriver i perioden. Mindre bemærket har det været at prosagennembruddet på den måde ledsages af et "lyrisk gennembrud", at der for første gang i dansk litteratur for alvor fremstår en gruppe digtere som først og fremmest forstår sig selv som lyrikere, og hvis foretrukne genrer bliver korte, strofiske tekster, i høj grad egentlig naturlyriske og erotiske digte, men med et stærkt islæt af den episk-lyriske digtform "romancen". Bærerne af dette lyriske gennembrud er de tre nævnte: Bødtcher, Aarestrup - og Winther.

Hvis man, som almindeligt er, skelner mellem en "biedermeier" og en "romantisme" i tidens danske digtning, hvor biedermeier-digterne søger at afgrænse sig mod jeg'ets splittelser og indre konflikter ved at dyrke det nære, trygge og inderlige, mens romantisterne tværtimod vedstår sig og dyrker splittetheden med en udpræget interesse for "det interessante" henimod sindets farlige og dæmoniske sider, så placerer Bødtcher sig klart som biedermeier-digteren, Aarestrup sig som romantisten af de tre. Hvad Winther angår er placeringen væsentligt vanskeligere.

I digtet "Sjælland" fra *Nogle Digte* (1835, Poet. Skr. I, s. 67 ff) som indledes med en selvkaraktistik som digter, skriver han ganske vist

At svinge mig Til Gudhjem
Jeg ikke Vinger fik,
For Afgrundens Rædsel
Jeg vender sky mit Blik;
[...]

og det er klart en bekendelse til biedermeier. Men mens det nok kan have sin rigtighed, at han ikke fik vinger til at svinge sig til gudhjem - hverken metafysiske spekulationer eller religiøse anfægtelser lå inden for hans område - så er det mere end tvivlsomt at medgive ham at han så bort fra afgrundene og deres rædsler. Og hvad angår livsførelsen, må det siges at Winther er den af generationen som levede sindets disharmonier og fortvivlelser fuldest ud.

Biografi

- [Dreng og student](#)
- [Elegantier og fallent](#)
- [Elsker og ægteemand](#)

Dreng og student

Rasmus Villads Christian Ferdinand Winther, som hans fulde navn lyder, havde som så mange af tidens digtere sine grundlæggende barndomsoplevelser fra præstegården på landet. Han blev født den 29. juli 1796 i Fensmark ved Næstved, hvor faderen, Hans Christian Winther, var sognepræst. Her, og i Ulse og Braaby ved Haslev hvor faderen virkede sine sidste år, havde han en række gode barndomsår. Hjemmet var præget af oplysningstidens fornuft, men også af dens dannelse og natursværmeri, og moderen Johanna Dorthea (f. Borchsenius) var et musikalsk menneske som sønnen tog store indtryk af. De sydsjællandske egne forblev Winthers hjertested gennem hele livet, og han fortæller selv at han fik sin indvielse til dem, da moderen på hans femårs fødselsdag tog ham op på en høj i præstegårdshaven for at han skulle opleve den sjællandske solopgang.

I 1806 blev faderen syg og familien flyttede til København, hvor Winther oplevede Københavns bombardement 1807 i kælderens under Christiansborg. Da var han allerede kommet i latinskole i Nykøbing Falster, hvor han boede hos rektor S.N.J.Borch, en ven af familien. Han blev hans faste tilhold indtil han blev student, men han havde fortsat tæt kontakt til sin mor, som efter faderens død 1808 først tilbragte sit nådsensår i Olstrup præstegård, senere flyttede til Nykøbing i 1810, og giftede sig igen med præsten Rasmus Møller som da var sognepræst i Købelev nord for Nakskov. Christian fandt sig godt til rette med sin nye familie. Der var seks børn, fire musikalske døtre og to sønner, hvoraf den ældste var Poul Martin Møller. Han var den der som filosof og digter måske satte det dybeste præg på sin generation med sin videreførelse og uddybning af tidens dannelsesideal, Søren Kierkegaard tog dybe indtryk af ham, de andre fra generationen lyttede alvorligt til ham, og for Christian Winther blev han det menneske hvis domme betød mest.

Efter artium i 1815 kom Winther til København for at studere. Han tog anden eksamen i 1817 og gav sig til at studere teologi, drevet af familietradition og hjemlig påvirkning og ikke noget som helst andet. Indtil 1818 tilbragte han mere af sin tid hjemme i Købelev end ved universitetet, men det år blev han optaget på Regensen, og fra da af blev han københavner og først og fremmest student. Han var med til at oprette Studenterforeningen og blev en af dens første eforer. Ellers færdedes han meget i de dannede borgerhjem hvor han drøftede poesi og æstetik, han var en velkommen gæst i Bakkehuset hvor han dyrkede folkeviser og middelalder med Knud Lyhne Rahbek og italiensk poesi med Kamma Rahbek. Begge dele fik stor betydning for hans udvikling som digter, han lærte af folkevisetonen og var dybt fascineret af middelalderens forestilling om troubadouren og hans "hohe Minne" (d.v.s. sangerens vien sin høje kærlighed til en uopnåelig kvinde af høj byrd, parret med en mere frit udfoldet erotik på et socialt lavere plan). Og en livslang kærlighed var Ariosts *Orlando furioso* (Den rasende Roland), den italienske renessances lyriske epos om den tapre ridder i blindt elskovsraseri. Derudover var han i konstant flirt med borgerskabets døtre, som Oluf Friis skriver i *Dansk biografisk leksikon*: "Han havde altid været mellem kvindehænder. Forelskelsen var nødvendig for ham, som luften han indåndede". Og så var han så småt ved at komme i gang som digter selv.

Alt det levnedde ikke megen plads til det teologiske studium, som heller ikke interesserede ham en døjt. Men kandidat skulle han jo blive og i 1821 kaldte familien ham tilbage til Købelev, hvor han kunne komme under faglig kompetent vejledning og kærligt, men fast opsyn af Rasmus Møller. Der blev dog også tid til andet. Han samlede ord og vendinger fra de lokale dialekter, nok til han kunne udgive *En Samling lollandske og falsterske Ord* i 1823, og han lyttede til folkeviser og nedskrev en af dem i lollandsk dialekt. Endelig er det også her han begyndte at få tag på sig selv som digter, hovedparten af de "Træsnit" som er kernen i hans

debutssamling og grundlaget for hans ry i samtiden blev til her.

Elegantier og fallent

Endelig i 1824 kom udbyttet af sliddet i form af den teologiske embedseksamen. Winther brugte den ikke til at søge embede, han blev alumne på Elers kollegium i et år, og så fik han ansættelse som huslærer hos grosserer H.C.Müffelmann for den femtenårige datter Alvilde og hendes yngre brødre. Hans stilling i familien var meget fri og levnede ham tid til på en gang at forvandle sig fra studenten til en elegant og interessant figur i det højere selskabsliv, og til at fordybe sig i digtstudier. Han opdagede den engelske Lord Byron og den tyske Heinrich Heine i disse år, og tog stort og betydningsfuldt indtryk af deres poesi. Men han fordybede sig også i Walter Scott, især dennes historisk fortællende digte, og i de tyske nationalromantiske digtere og kommer via dem endnu en gang tilbage til den tyske middelalderdigtning og dens Minnesang.

Vigtigst for hans digteriske udvikling i disse år var alligevel hans forelskelse i sin elev, den purunge Alvilde Müffelmann. Den var dyb og alvorlig, og den blev en smertefuld oplevelse af erotikkens eksistentielle og sociale dobbeltbund, for Alvilde afviste hans bejlen. Der har næppe ligget sociale betragtninger bag afvisningen, familiens sympati for ham og hans talenter var ægte nok. Det er også svært at sige at årsagen var ugengældte følelser, for Alvildes afvisning synes nærmest at være af principiel karakter, en afvisning af ægteskabet overhovedet. I hvert fald døde hun ugift i sin høje alderdom.

Forholdet blev mere og mere pinagtigt for Winther, og med det hans stilling i det müffelmanske hjem. I 1829 kom så muligheden for at bryde op i form af en arv efter farbroderen på ikke mindre end 25.000 rigsdaler, hvoraf de 19.000 øjeblikkelig stod til hans rådighed. Det var en meget stor sum penge - til sammenligning kan anføres at Ludvig Bødtcher for en meget mere beskedne fædrearv levede et langt og komfortabelt ungarleliv med langvarigt ophold i Italien, gode cigarer og udsøgte vine, og at Søren Kierkegaard for en arv der var knap en halv snes tusind bedre, gennem tretten år førte et liv som i hvert fald ikke var en gniers.

Den slags økonomisering var ikke Winthers sag. Han rejste til Tyskland og Italien og hvad han ikke satte over styr på rejsen, brændte han af umiddelbart efter at han var kommet hjem. I et brev til Bødtcher fra 1831 skrev han: "Jeg ækles over mig selv [...] thi jeg har brugt saa mange Penge, det gyser i mig, naar jeg tænker derpaa". Stedet er karakteristisk for den indre mening i Winthers ødsleri. Det handlede om den kildrende frygt ved den store gestus og selvnedværdigelsen ved den store grænseoverskridelse

Efter hjemkomsten genoptog han forbindelsen til Alvilde, på det poetisk dannede venskabsplan det kunne blive til. Han var også fortsat en meget velkommen gæst hos det dannede borgerskab - hans poetiske talent, hans smukke stemme og gode manerer gjorde ham højt værdsat. Men den glimrende facade dækkede over en meget ussel eksistens. Han havde ikke alene brugt hele arven, han havde også sat sig i gæld, og den kom han aldrig ud af. Han måtte ustandselig flytte fra den ene lille lejlighed til den anden i et evindeligt og evindeligt forgæves forsøg på at slippe fri af kreditorerne.

Vist mest i desperation over det uholdbare forhold til Alvilde forlovede han sig i 1832 med Sophie Hansen, en pige af jævn herkomst. Han fortrød hurtigt og fik hende sendt til Lolland for at hun skulle lære landhusholdning. Her forelskede Emil Aarestrup sig i hende, og hun inspirerede en række erotiske digte som Aarestrup sendte Winther, der skrev dem af og sendte dem til Sophie. Men ellers holdt han hende på afstand, og da hun krævede en afgørelse af ham brød han forlovelsen, samtidig med at det kom til det endelige brud mellem ham og Alvilde.

Elsker og ægtemand

Flakkeriet og krisen blev overvundet i mødet med Julie Werliin. Han havde truffet hende ved en selskabelig lejlighed i 1836, og var straks blevet betaget af hende. Tiltrækningen var gensidig og bekendtskabet udviklede sig hastigt til et fuldbyrdet kærlighedsforhold.

Men også et illegitimt, for Julie, der var datter af den velstående murermester Lütthans, var gift med teologen Christian Werliin. Så forholdet var absolut ikke konfliktløst, men det havde sin egen stabilitet, Julie blev den store kærlighed i Winthers liv, og han orienterede sin personlighed og sin digterevne mod hende.

Forholdet havde naturligvis ingen indflydelse på Winthers økonomiske situation, der udviklede sig til en misere. I fortvivlelse søgte han endda embede og var i 1841 tæt ved at blive sognepræst i en sjællandsk landsby. Men i sidste øjeblik blev han reddet ved at blive udnævnt til dansklærer for kronprins Frederiks (den senere Frederik 7.s) forlovede, prinsesse Caroline Mariane af Mecklenburg. Han drog af til det lille hof i Neustrelitz, elegant udstyret for en lotterigevinst, og året efter, da den kongelige formæling havde fundet sted, fulgte han hende til Odense og fortsatte undervisningen til 1842. I forlængelse af den fik han en livslang pension på 6000 rigsdaler. Det var også en slags penge, men ikke nok til at bringe ham økonomisk på fode, og hans usikre økonomi varede livet ud.

Da Winther vendte tilbage til København var ægteparret Werliin flyttet til Aarhus for at forberede Christian Werliins indsættelse som præst i Hasle. Formidlet af den lütthanske familie opretholdt Julie og Christian en tæt og hed korrespondance. Den fik ægtemanden fært af, og hans behandling af hustruen blev efterfølgende så brutal at murermester Lütthans fandt sig berettiget til at kalde datteren tilbage til barndomshjemmet og indlede en separation. Ægteskabet blev endelig opløst i efteråret 1847, og et par måneder efter, den 28. december, blev Julie Werliin og Christian Winther gift.

Det var et kærlighedsægteskab om noget, og de holdt ud med hinanden til døden dem skilte. Men lykkeligt blev ægteskabet ikke, dertil var dets ydre omstændigheder alt for ugunstige. Ved ægteskabets indgåelse havde svigerfaderen ganske vist løst Winther ud af hans så at sige "officielle" gæld, men en meget betydelig gæld til ågerkarle havde svigersønnen ikke villet tilstå, så den bestandige frygt for kreditorerne fulgte med. I 1851 måtte han endda en tid flygte fra hjemmet for at gå under jorden, hvad han selv oplevede som sit store tillidssvigt.

Et endnu større problem havde Julie bragt med. Ved skilsmissen havde pastor Werliin beholdt forældremyndigheden over ægteparrets søn, men overladt datteren Ida til hustruen. Hun var retarderet og udviklede da hun kom i puberteten en meget stærk kønsdrift. Winther påtog sig fuldt ud det ansvar for hende som ægteskabet bragte med sig, men pigens adfærd var og blev vanskeligere end de to kunne magte, og tiden havde ikke megen hjælp at yde i den slags tilfælde. Problemerne sled på forholdet, og hen mod slutningen var hjemmet nær sin opløsning. For Idas skyld havde familien nogle gange været på længere udlandsophold som ikke var til nogen fornøjelse, og i september 1875 drog de for tredje gang til Paris, hvor Christian Winther døde den 30. december 1876. En offentlig indsamling gjorde det muligt at bringe hans lig hjem, og han ligger begravet i Holmens Kirke i København.

Forfatterskabet

Forfatterskabet bliver til

- [Dissonanser](#)
- [Digtene til Fen](#)
- [Hjortens Flugt](#)

Igennem alle sine trængsler opretholdt Winther en støt og stor digterisk produktion. I Købelev-årene blev beskæftigelsen med poesien en af afvekslingerne fra det sure teologiske terperi, og han skrev de fleste digte i den suite der hedder "Træsnit", og som udgør det største stykke i hans første samling *Digte* fra 1828. Det er digte i den pastorale idyls tradition med rødder tilbage til antikken hos Theokrit og Vergil og med mere nære forbilleder i det 18. århundredes genoptagelse af genren i Voss' *Louise* og Goethes *Hermann und Dorothea*.

Suiten indledes med en "Vignet" der lidt langstrakt angiver dens program: at kærligheden ikke er forbeholdt de fine, men også trives i folket. Hvert digt er en lyrisk domineret skitse til en fortælling. De har alle et mandnavn og et kvindenavn i titlen, de handler om "Hans og Grethe", "Steffen og Anne" og så videre. Mandnavnet står altså først, men kvinderne er de centrale figurer, for digtene handler om pigeligt skælmeri og mændenes teen sig i forhold hertil. Det er "poetisk realisme" i den banale forstand at digtene handler om bondepiger og knøse, men der er ikke tale om en digtning ud af miljøet, knap nok om det, for landsbyen er her fastholdt i idylliserende naivitet hvad enten den er nutidig eller scene for en middelalder med svende, riddere og endda en konge ("Henrik og Else"). Karakteristisk er det at selv et skrækromantisk digt som "Steffen og Anne", der handler om et grumt jalousimord og slutter med Steffen "i Jern paa Bidstrupgaard", fortaber sig i det sødlige og har en højliterær turnering af den traditionelle Amors brændende pil som egentlig pointe.

Det er nette poesier, men de er blegnet som årene er gået, og det man mest hæfter sig ved i dem er de små naturbilleder fra Winthers Sjælland:

I græsbevroede Enge, tæt ved Østersøens Bugt,
Der slynger sig den klare Bæk, saa vevret og saa smukt;
Paa dens ene Side hæve sig Eeg og Bøg i Sky,
Paa den anden sig leirer en Kirke og en By.
("Jørgen og Trine" Poet. Skr. II, s. 17)

Dog må en ting bemærkes: strofeformen. "Træsnit" er skrevet i niebelungenstrofer (således kaldet fordi det er strofeformen i den tyske middelalderdigtning *Nibelungenlied*), selvom Winther her skriver den i fire langlinjer, hvor strofen normal skrives i otte kortlinjer. Der er tale om et treslagsvers med stor frihed i antallet og anbringelsen af ubetonede stavelser. Det er en strofeform som Winther gang på gang vender tilbage til både i lyriske digte og i romancer, og han lærte fuldt ud at beherske dens tøjlede frihed for til sidst at spille virtuost på den i *Hjortens Flugt*.

Men allerede i *Digte* anslår Winther mindre idylliske toner. Rolledigtet "Jeg elskte Fogdens Datter" (Poet. Skr. I, 40) er en stramt og grumt fortalt historie om elskovssvigt og dødelig jalousi, der slutter i skærende dissonans:

Nu er jeg lystig atter,
Men det er Satan til Lyst,
Naar paa Fjæset staaer Latter,
Men Helved i mit Bryst.

Et mere inderligt, men også resignerende, udtryk for kærlighedens dobbelthed af lyst og smerte giver Winther i den formfuldendte "Sonet" (Poet. Skr. I, s. 30):

Som naar en Draabe, født i Morgenrøden,
Selv i sit Fald med tusind Farver praler,
Og blank i Muslingdyrets Barm neddaler,
Som ubevidst modtager Ætherføden;

Og føler snart saa stærkt den indre Gløden,
At Skallen sig som Himmelbuen maler,
Men dog sin Skat med Livet dyrt betaler,
Thi Perlen bliver moden først med Døden; -

Saaledes er min Elskov i mit Hjerte
En himmelsk Draabe, der med alt det Søde,
Som Jord og Hav og Eden har i Eie,

Fortærer Livets Kraft, men trods sin Smerte
Dog lader mig hellig Vellyst gløde,
Indtil den strækker mig paa Gravens Leie!
(Poet. Skr. I, s. 30)

Her holdes grundfølelsen i den dobbelthed som præger den unge Winthers erotiske lyrik, stramt på afstand af den virtuose behandling af sonetformen og af den abstrakte allegori i naturbilledet. Langt mere winthersk toner den igennem i hans måske mest berømte og citerede digt, som altså også står i debutsamlingen:

"Flyv Fugl, Flyv"

Flyv Fugl, flyv over Furesøens Vove!
Nu kommer Natten saa sort,
Alt ligger Sol bag de dæmrende Skove,
Dagen den lister sig bort;
Skynd dig nu hjem til din fjedrede Mage,
Til de guulnæbede Smaa;
Men naar i Morgen du kommer tilbage,
Siig mig saa alt, hvad du saae!

Flyv Fugl, flyv over Furesøens Bølge,
Stræk dine Vinger nu vel!
Seer du to Elskende, dem skal du følge,
Dybt skal du speide deres Sjæl.
Er jeg en Sanger, saa bør jeg jo vide
Kjærligheds smigrende Lyst,
Alt, hvad et Hjerte kan rumme og lide,
Burde jo tolke min Røst.

Flyv Fugl, flyv over Furesøens Rislen,
Kjærlighed kalder dig hjem;
Sæt dig nu kjønt mellem Løvbuskens Hvislen,
Syng saa din Kjærlighed frem!
Kunde, som du, jeg i Ætheren svømme,
Veed jeg nok, hvor gik min Flugt;
Jeg kan i Lunden kun sukke og drømme,
Det er min Kjærligheds Frugt.

Flyv Fugl, flyv over Furesøens Vande,
Langt, langt bort i det Blaae!
Eensomt i Skoven ved fjerneste Strande
Seer du min Favre at gaae.

Guulbrune Lokker de flagre i Vinden,
Let er hun, rank som et Ax,
Øiet er sort, og Roser har Kinden,
Ak! du kan kjende hende strax!

Flyv Fugl, flyv over Furesøens Brusen,
Dybt drager Natten sit Suk!
Træerne hviske med ængstelig Susen,
Hilse Godnat med et Buk!
Har du ei lyttet til mangefold Smerte
Selv hos den fjedrede Flok?
Siig et Godnat til mit bævende Hjerte!
Siig det, du veed det jo nok?
(Poet. Skr. I, s. 26)

Også det er et rolledigt, en monolog rettet til fuglen af et jeg der i de to første strofer sætter sig selv i scene som sangeren der bør kende "Alt, hvad et Hjerte kan rumme og lide ...". Men elskerens bryder igennem rollen idet jeg'et kommer til at tænke på sin egen elskede og på adskillelsen fra hende - det er hans eget og ikke bare et hjerte der elsker og lider.

Det særligt wintherske er så den situationsbundne naturstemning som erotikken svøbes i. Særegen for den er dens blanding af det almene og det helt konkret sansede: "Alt ligger Sol bag de dæmrende Skove, / Dagen den lister sig bort". Det er på en gang en solnedgang over en skovsø i almindelighed, og så - i verberne "dæmrende" og "lister" - en konkretion af både den iagttagede natur og det iagttagende sind. Her er konkretionen for en lidt pedantisk læsning endda drevet så vidt, at man næsten kan placere digtet i tid og sted. Det er forsommer - endnu er natten sort, men skoven har løv og fuglens unger er klækket; og sangeren må stå ved Furesøens sydøstre kant, for blikretningen og fuglens flugt er mod nordvest, mod den synkende sol. Det er en stille aften, men ikke vindstille: Furesøens bølger risler, løvbusken hvisler og den elskedes gulbrune lokker flagrer i vinden.

Denne natursvøbte afstands- og længselsstemning bærer igennem i Winthers erotiske lyrik gennem 30'erne og 40'erne. Den er smertefuld, men også sødmefuld, for adskillelsen bliver anledning til håb, længslen udtryk for troskab. Smertebevidstheden i disse digte er en grænsebevidsthed.

Således i "Længsel" fra *Sang og Sagn* 1840, hvor førstestrofen endnu holder det svævende hvad længslen spænder over af adskillelse. Men de to næste strofer hvori naturstemningen udfoldes, viser at afstanden er så stor at natursympatien næsten brydes, for naturen kan her ikke give det svar elskerens håber. Og så afsluttes digtet med en refleksion der på en gang næsten sprænger naturbilledet, og bruger det til forsikringen om troskabens bærekraft:

Du tænker vel, jeg har glemt Dig?
Men tro mig, om Du kan,
Jeg har i Hjertet gemt Dig,
Og skal over Gravens Rand,
Trods Dødens bittre Kulde,
Hiinsides Livets Kyst
Bære dit Navn, det hulde,
Prentet dybt i mit Bryst.
(Poet. Skr. I, s. 103)

Denne grænsebevidsthed kan også vendes om, så den bliver en bevidsthed om glædens forkrænkelighed der i sig selv forhøjer jubelen:

"Sommerlyst"

Nu kan vi dandse!
Lystigt i Sommerluft,
Binde vi Krandsse,
Aande vi Blomsterduft!
Lilier bløde
Roser de røde,
Nellikere, Bukkar, Violen den blaa
Her rundtom os staae.

[...]

Gjøgen den galder,

Lærkerne qviddre smukt,
Venlige Svaler
Svæver i sagte Flugt!
Yndige Sommer!
Næppe Du kommer,
Smilende, rødmende, liflig men kort,
Saa iler Du bort!
(Fra *Lyriske Digte* 1849. Poet. Skr. I, s. 154)

I 1832 fulgtes *Digte* af *Digte, gamle og nye*, der som titlen angiver er et udvidet genoptryk af debutsamlingen. Det mest bemærkelsesværdige af de nytilkomne digte er balladen "Matrosen" ("Ved Toldboden steeg en Matros i Land, / Hans Haar de vare saa hvide" (Poet. Skr. I, s. 53) om matrosen der som ung - i den florissante handels tid - drog på langfart og først nu efter Københavns bombardement og flåderovet vender hjem og med sorg og rædsel ser den udplyndrede by.

Nogle Digte (1835) er derimod alle nye, mange af dem dog i den gamle tone. Det vigtigste af dem er det store landskabsdigt "Sjælland" (Poet. Skr. I. s. 67), hvor Winther bruger sin elskede niebelungenstrofe i rent lyrisk øjemed. Det er det som indledes med den førciterede selvkarakteristik. Egentlig omfatter den de første tre strofer, men det er værd at bemærke hvordan den undervejs fortaber sig i sit emne:

Jeg synger, som jeg kan,
Men ei altid, som jeg vil, -
Jeg veed det, Venner! tidt
var falsk mit Strengespil;
Men vandt jeg blot et Haandtryk,
Et blaaøiet Smil,
Saa takked jeg Vorherre, -
Og lod staae til.

At svinge mig til Gudhjem
Jeg ikke Vinger fik,
For Afgrundens Rædsel
Jeg vender sky mit Blik;
Men Jorden, den lyse,
Med Bjerg og med Dal,
Med duftende Græsmark
Og Bøgeskoven sval,

Hvor Raabukken springer,
Og Sidskenen slaaer
For friske Nordlandsmøer
Med guldblond Haar, -
Det lokker mig saa sødt
Til sit moderlige Bryst,
Der hviler sig mit Hjerte,
Der synger jeg med Lyst.

Efter det er det nærmest overflødigt at sangeren i strofe tre lige lader blikket fare hen over den ganske jord, det er Sjælland der har hans hjerte. Lidt tilspidset kan man sige at det billede Winther giver af sin ø, allerede er sammenfattet af Oehlenschläger i de to første strofer af "Der et yndigt Land" som bugter sig i bakkedal og er Frejas sal og i fordums tid var hjem for harniskklædte kæmper. Men i modsætning til skjaldenes Adam var Winther altså klar over at det ikke hedder gamle Danmark, men Sjælland. Der er også tilløb til en systematik i skildringen, både geografisk og historisk, som kan bringe minder om det 18. århundredes topografiske digte, men netop kun minder. Winther bruger sin løst skitserede systematik til at fremhæve det faktisk slentrende i hans fremstilling, der får karakter af løstsammenhængende øjebliksbilleder med historisk perspektiv:

Hvor Skoven hælder ned
Mod Søens grønne Rand,
Der kneiser røde Borgmuur,
og seer sig i Vand;
Liig Sphinxen hviler Kirken,
Og stirrer vide ud,
Og værner fromt om Støvet
Af mangan Ridder prud.

Digtet er på 22 strofer. Der kunne måske godt have været et par færre, men i hvert fald sagtens mange,

mange flere, det hører med til digterens selvbevidsthed at det her kunne han blive ved med i det uendelige. Det markerer han i de to slutstrofer der viser tilbage til indledningsstroferne og afslutter selvkarakteristikken:

Ak, jeg vil tie stille,
Jeg fik saa aldrig endt;
Og hvad har jeg vel ogsaa
Ved dit Contrafei fortjent?
Hvad hjalp det mig, om Farvens Spil
Var nok saa smukt og godt?
Det tykkes vel de Fleste,
At det var altfor smaat! -

Naar Alting er til Ende,
Og Natten stunder til,
Naar slukket er i Mulmet
Livssolens Straalespil, -
Ak, kunde jeg da lægge
Til Ro mig i din Eng,
Dit Grønsværtæppe trække
Over mig og min Seng!

I klar forlængelse af ungdomsdigtningen ligger også romancen "Vaabendragerens Eed" (Poet. Skr. I, s. 94), som nok er Winthers bedste i genren. Dens grundlag er at finde i fortællingerne omkring Marsk Stig. Optakten fortæller om hvordan marskens trofaste mænd hemmeligt begraver ham for at hans fjender ikke skal skændte hans lig. Ved graven sværger de højtideligt altid at tie om stedet og dræbe enhver der får nys om det. Men en ung pige overværer tilfældigt begravelsen. Hun står lige foran sit bryllup med en af de sammensvorne. På selve bryllupsnatten opdager han at hun kender den hemmelige grav. Han dræber hende og flygter ud i glemslen.

Det er en romance i den tradition som Oehlschläger grundlagde med digte som "De tvende Kirketaarne", og optakten med dens klare antiteser er helt i hans ånd. Men Winther udfolder ikke motivet episk objektivt som traditionen foreskriver. I stedet krydsklipper han i skildringen af den hemmelige jordefærd til en subjektiv synsvinkel. Vi ser scenen gennem den unge pige, og vi får at vide at den uro som har drevet hende ud i natten stammer fra det forestående bryllup, således at vi anende foregriber den tragiske udgang. Hvor forløbet hos Oehlschläger går udad fra handlingen gennem karaktererne til moralen, går den hos Winther indad fra situationen gennem følelseskonflikten til stemningen.

Dissonanser

Men *Nogle Digte* bringer også digte som forstærker de få dissonanser i debutsamlingen, så meget at de mere skurrende toner dominerer samlingen. Det erotiske digt "Aftenmøde" (Poet. Skr. I, s. 64) begynder ganske vist som var det et Træsnit: "Sid stille hos din røde Ko, / og bliv kun ikke bange; / Vi har jo sladdret jevnt, vi to, / Saa mange hundred Gange. / [...]" Men hvad skal pigen så blive bange for? Jo, digtet udvikler sig ikke helt som et Træsnit, for det afslører en noget anden situation. Ganske vist bliver jeg'et ved med den fortrolige tone om den jævne sladder og lige noget mere, og talen er smigrende nok, men også farlig:

Ak, intet Bær er endnu født
Paa Himbærbusk i Lunden
Saa duftig sødt, saa rødt og blødt,
Som dine Kys paa Munden.
Jo, jeg tør snakke med derom,
Ei løiet eller pralet;
Thi den, som først til Mølle kom,
Var jeg, - og jeg fik malet.

Så kommer det "Nu har vi skiftet! Hver har Sin! / Men hvad kan alt det skade?" - og moralen er "Med Elskov, som med Blomst og Frugt, / Jo Livets Stamme prydes, / Men gjækker os ved haanlig Flugt, / Ifald ei frisk den brydes". Det er en morale at leve på, sidstestrofen lyder:

Nu maa du hjem, og jeg skal gaae,
Alt kjølig Duggen falder,
See Maanen rød bag Skoven staae, -
Jeg troer, din Fader kalder!
Men giv mig end, som fordum tidt,
En sød Drik Mælk af Spanden,
Og - - hvorfor ei? - i Morgen frit

Du kysse kan den Anden!

Og hvad med "Flugten til Amerika" (Poet. Skr. I, s. 85) som også blev trykt første gang i *Nogle Digte*? Især set i sin tids perspektiv er det jo et vidunderligt sødt digt om og for børn, og slaraffenlandsdrømmen om Amerika er blot elskværdigt ironisk som kommentar til mange voksnes opfattelse af den forjættende nye verden. Men for det første er der i den indledende beskrivelse af drengen som må se bagerens Rikke give sit "Hjerte-Brød" til Morten, en klar indsigt i at også barnekærlighed og barnejalousi kan være sandt smertelig, fordi den er som kærligheden i det hele taget; og i forlængelse heraf kan man for det andet udmærket læse slutningen med de ofte citerede linjer "Jeg drukned min Sorg og fandt min Trøst / Paa Bunden af Sagosuppen" som en ganske besk kommentar til vaneægteskabet og dets glæder.

Overhovedet er det i de fortællende digte i samlingen de skæve toner høres tydeligst. Dens dominerende stykke er "Annette" (Poet. Skr. III, s. 59), en suite på syv digte i skiftende versmå, alle episoder i en fortælling fortalt af ham til hende. Det er deres kærlighedshistorie der fortælles som en nærmest banalt lykkelig historie om et ægteskab: de mødes på et bal; han frier og får ja; de gifter sig; de slår sig ned i et stille afsondret hus; de får to børn; de deltager i selskabslivet. Men så! - næstsidste episode slutter med at han får et brev, og det sidste digt er hans fortvivlede afskedsord til hende, han forlader hende selv om det river hans hjerte itu.

Det er en fortælling uden forklaring og det bliver ikke bedre af at der er nogle uklarheder i kompositionen. Fortællingen begynder idyllisk retrospektivt, han sidder i lampens skær og fortæller hende om deres forhold. Men denne retrospektive ramme må blive brudt et eller andet sted i forløbet, så forløb og fortælling bliver samtidige, for i "Det første Møde" har de et barn, i "Den sidste Aften" to, så det er ikke meningen at det skal være selve fortællingen der producerer bruddet. På den måde henvises man til det gådefulde brev som forklaring, men som Winther selv har udtrykt det, ville det være "filisteri" at spørge til indholdet af det. Man nødes altså til at mene, at et eller andet sted i arbejdet med dette digt har håndværket svigtet digteren. Alligevel har han offentliggjort det, og det er svært at tro at han har været tvunget af stofnød. Tilbage står vi med en slags meget lidt winthersk fragment. Et digt hvis forklaring må være selve dets uforklarlighed - en idyl som bare er idyl, indtil den kvæles i sig selv.

At dissonanserne i *Nogle Digte* også skyldes en voksende indflydelse på Winthers digtning fra Byron og Heine, ses tydeligst i "De to Cousiner" (Poet. Skr. III, s. 27) og "Ringens Indskrivt" (Poet. Skr. III, s. 37). Det første er en blodig og grusom historie om en duel og den katastrofe som den volder for duellanternes elskede. Digtet foregriber Aarestrups "Tidlig Skilsmisse", men har slet ikke hans præg. Det andet er en middelalderfortælling om "den skønne Kirsten Thott", som af Dronning Margrethe tvinges til for politikens skyld at ægte Jep Muus selv om hun elsker Holger Munk. Formelt er det en fortælling på ustrofede vers som både slynger sig i lange, farverige beskrivelser og samler sig i korte, prægnante replikker, en form som viser Byrons indflydelse. Men indflydelsen fra ham og Heine viser sig først og fremmest i den ironiske distance som toner gennem digtet, og som kan slå ud i en nonchalant vrængen ad både digt, digter og læser:

Til Lise for sin syge Sjel
Slog Holger Munk Jep Muus ihjel.
Hans Paaskud? Ved jeg det? Hvad Lag
Mon ligger paa saa simpel Sag?
Hvor let kan ei en Cavalier
Faa Ram til slig en Daad, og meer?
En Spore, stødt imod en Taa, -
Et Smiil, man strax ei kan forstaae,
[...]

Samlingerne efter *Nogle Digte* rummer på samme måde en del idylliske digte isprængt den ironiske dissonans. I *Sang og Sagn* 1840 kommer således "Ravnens Qvide" (Poet. Skr. I, s. 110) som traditionen vil vide at Winther skrev og sendte til Sophie Hansen som et led i bestræbelserne på at kvitte hende. Det er et dialogdigt som begynder med en lang replik fra raven. Den er blevet fanget og holdes som kælefugl af hende, og dens replik er en lang klagesang over hendes grusomhed og dens egen fortvivlelse ved at være fanget og forkælet med stegt kød, når den nu meget hellere vil være fri og æde levende duer den selv har fanget. Men hele lamenteringen vendes ironisk da pigen endelig får ordet:

- Skjøn Jomfru alt med sin hvide Haand,
Med spodske Smiil om Munden,
Strax løste Ravnens Klo af Baand,
Saa slap hun ham ud i Lunden:

"Tag nu kun Logis paa dit Egetræ, -
Jeg vil dig slet ei genere!
Nei, see mig til det tossede Kræ,
Hvor han kan ræsonnere!"

Og i *Haandtegninger* fra samme år finder man Winthers mest byronske digt: "I et romersk Osterie. En Skizze" (Poet. Skr. III, s. 148). Formelt er det et fortællende digt af samme type som "Ringens Indskrivt", men nu med et nutidigt, om end eksotisk tema. Scenen er henlagt til et osteri lidt ude i den romerske Campagne, landskabet er ækelt og værtshuset er usselt, men der er fornemme gæster, en noget medtaget engelsk Lord og hans skotske ledsager. De venter på at den røver som har molesteret Lorden, skal komme og udlevere Ladyen mod en løsesum. Digtets pointe kommer i slutningen som antyder, for enhver at tyde, at røveren har nydt hende og hun ham, og på en måde er dette pikanteri dets hovedsag. Men dets egentlig kvaliteter er landskabs- og interiørbeskrivelsens beske realisme; og så den flegmatiske skotske vens replik. Den er kort og koncis, for den er et "Hm!" som ledsager og understreger hele digtets tone og handling, og som er anbragt med en usvigeligt sikker sans for rytme og timing.

Winther skrev også en håndfuld noveller. De vigtigste og bedste af dem kom samlet som *Fire Noveller* i 1843 (Poet. Skr. III, s. 221). I denne samling bevæger Winther sig igennem hele registret. Den første, "Skriftestolen", er en kort og stram fortælling om italiensk adelsmand som tilfældigt opdager sin hustrus utroskab. Han opsøger hende om morgenen og ser elskereren under sengetæppet. Fint konverserende placerer han en pude og sit korpus ovenpå staklens hoved, for til slut at tvinge hende til at tage med sig på præsentationspromenade i vogn, mens elskerens lig og liget af en prælat som har hjulpet dem, driver bort i floden. Det er det mest prægnante stykke romantisk prosa vi har på dansk.

Henigennem de to næste noveller bevæger samlingen sig til "En Aftenscene". Dens hovedperson er den lærde Ole Borch, en internationalt berømt humanist fra 1600-tallet. Også den har et langt stræk henlagt til det syndige Italien, men Borch modstår fristelserne og vender hjem til Danmark. Her forelsker han sig som gammel mand i en purung, lidt forfløjen pige, og bliver forlovet med hende, men da han opdager at hun opfatter ham som en gammel nar, og har en ung kæreste som hun meget hellere vil giftes med, resignerer han.

"En Aftenscene" er mere end otte gange så lang som "Skriftestolen". Fortællingen i den er lige så udførligt udpenslet som den er hastigt skitseret i den første, og både landskabs- og interiørbeskrivelser er omhyggelige og omstændelige, indflydelsen fra Walter Scott er tydelig. Men på sin måde er det en lige så god novelle som "Skriftestolen" - og et meget værdigt biedermeier-modstykke til den.

Digtene Til Een.

Et nybrud kommer med samlingen *Digtninger* fra 1843. I den findes en særskilt gruppe under fællestitlen *Til Een* (Nogle af disse digte havde i originaludgaverne selvstændige titler, men da Winther i 1860 udgav sine *Samlede Digtninger* blev de strøget og digtene blot fortløbende nummereret).

Den Eene er Julie Werliin, og når man ved det, hører man straks en ny og anderledes tone og klang i dem, affødt af at digtene er personlige henvendelser. Det bliver de ikke private af, tværtimod udgav Winther dem givetvis netop for på den måde offentligt at kunne vedgå en kærlighed, han jo til at begynde med måtte holde skjult.

Det betyder at de første af digtene tematisk og stemningsmæssigt ligger i forlængelse af Winthers hidtidige erotiske lyrik. De er som den en længsels- og smertedigtning med kærlighedens sødme som stadig under- og overtone. Det er i tone og i klang at forskellen opstår. Det første af dem er i ustrofiske kortvers med slyngrim, men det er blot en form blandt mange i rækken:

Hverken Verden eller Du
Skal rigtig faae at vide,
Hvad mit Hjerte før og nu
Har lidt og maa lide;
Men hver veemodsfulde Klang,
Som røber min Smerte,
Og hver en Sorgens Sang,
Som fødes af mit Hjerte,
Hvert Billed og hvert Blad,
Hvert Suk og hver Tanke,
Som jeg sorgfuld eller glad
Paa min Vandring kan sanke,
Skal Dig evig høre til,
Som jeg selv er Dit Eie,
Til mig Døden føre vil
Fra Smertens Torne-Leie;
(Poet. Skr. I, s. 231)

Jeg har citeret disse seksten første vers for at vise det nye: der er ingen situationsmarkering overhovedet,

ingen naturbaggrund. Der kun det nøgne digt, knap nok en metafor - alt er direkte henvendelse. Til gengæld er der klare metapoetiske træk, men alle kommentarerne til og om digtet og digtningen er indoptaget i henvendelsen, digtet er til hende og giver sig selv til hende.

Dermed ikke sagt at der ikke kan være natur og naturbilleder i et digt *Til Een*. Det er der allerede i nr. 2, det er endda en lang udfoldelse af et naturbillede. Men dette naturbillede er ikke uden for forholdet, det kommer fra det, for det er igen et digt om ham og hende. Hun har givet ham billedet, han giver hende det igen, udfoldet og indvævet i digtet.

Saa Havets Brusen, den vældige Vind
Og Braget af de stærke Strømme
Kan ene sende Ro i Dit Sind?
Og bortveire Dine mørke Drømme?

O, kunde jeg aande hver Taage bort
Og gjøre Dig Dagene klare!
Men selv jeg skuer kun Graat og Sort -
Forlængst lod mig Glæden fare.

O, kunde jeg dog ved Strængens Guld
Faae Din Sorg i Toner begravet!
Min Sang den er kun af Jammer fuld,
Ei vild og freidig som Havet.

Hvad hjalp da min Sang et Barn saa forgrædt?
Hvad hjalp min Sang Dit hulkende Hjerter?
Ak, gjerne jeg bar - skjøndt selv saa træt -
For Dig hvert Suk, hver Sorg og hver Smerte!
(Poet. Skr. I, s. 233)

Man kan ikke følge forholdets udvikling skridt for skridt hen gennem digtrækken. Men digtene udvikler sig med det, de kommer tættere og bliver mindre elegiske, og hun vokser igennem dem. På sin vis situationsnært er nr. 34 fra *Lyriske Digte*, 1849 (Poet. Skr. I, s. 272):

Her midt blandt Dine Huus-Spioner,
Der øve Hundens skarpe Sands,
Hvor Du min søde Rose! throner
som Smykke i en Tornekranse;

Jeg sender Dig fra Sjælens Gjemme
En Gjenklang af dens rige Fryd;
Thi den igjen har vundet Stemme
Og Strængen atter Klang og Lyd.

Sådan udtrykker de to første strofer hans kærlige taknemmelighed. Og så bliver digtet en hyldest til hende og til hendes styrke. De to sidste strofer lyder:

O ! Jeg vil hylde Dig, min Dronning!
Ved Hjertets og ved Harpens Slag,
Og Sangerhimlens Jomfruhonning
Dig offre til min sidste Dag;

Thi kraftigt, sundt Dit Hjerter luer,
Du er saa deilig, fiin og kjæk;
Og Livets Roser, Melk og Druer
I Mismod ei Du kaster væk!

Der er egentlige brevdigte imellem som nr. 46 (*Lyriske Digte*, Poet. Skr. I, s. 280) med åbningsversene "Tak, Elskte! for det Blomsterbrev, / Som med Din kjære Haand Du skrev!". Og et længselsdigt som nr. 73 (*Lyriske Digte*, Poet. Skr. I, s. 309) med førsteverset "I Sommer, da vi havde det yndige Veir" ligner på mange måder Winthers "urettede" kærlighedslyrik i sin stemning og brug af naturkostume, men får alligevel en anden klang end dem, fordi den erindrede situation og nuet begge er så konkrete at naturbillederne vokser ud af dem, så det kan slutte på en gang alment og personligt:

For Hvem tør jeg sanke den qvægende Høst?
Med Hvem skal jeg dele den friske Sommerlyst,
Og drikke af Blomsternes Skaaler?
Jeg veed det jo nok - men ak! det er mit Savn,

At end i det Fjerne hendes elskede Navn
Liig Vaaren mig lokker og straalere!

Således vokser digtene hen gennem rækken både i følelsesmæssig intensitet og poetisk fylde, indtil højdepunktet nås i numrene 96-106, der alle er blevet til lige omkring brylluppet (*Nye Digte*, 1851, Poet. Skr. I, s. 327 - 336).

Det første af dem har tilbageblikkets karakter. I det bruger Winther den gamle allegoriske forestilling om livet som en sejlads, til at udtrykke den forvandling med og i ham som mødet med hende har frembragt:

Mig Himlen var saa vild og graa,
Der var ei Stjernelys derpaa;

Men Stormen gik og Bølgen slog;
Mit Skib hen over Havet jog.

Ledsaget kun af Sorg og Savn,
Jeg saae ei Haab, jeg fandt ei Havn.

Så lyder hendes røst, himlen bliver klar, bølgerne lægger sig og hun er hos ham i båden. Der er ingen direkte parallel i skildringen til disciplene på Genesareth sø og Jesus der kommer vandrende over det oprørte hav, men allusionen er tydelig - så meget skal der til for at han kan sige hvad hun har gjort for ham. Derefter kan digtet slutte med at de to finder hjem og finder fred:

Du peged paa en stille Bo,
Og hviskede: "Der vi finde Ro!"

Og Haand i Haand, og Kind ved Kind
Vi vandred sagtelig derind.

Imod os kom den lune Luft,
Hel fyldt af Elskovsrosens Duft.

Og Fredens stille Engel gik
Imøde os med milde Blik.

Hver Lænke brast, som Sjælen bandt;
Hvert Smertens Mindeblad forsvandt.

Hver Glæde vaagned, der var glemt,
Og Livets Harpe fandt vi stemt.

Og den skal klinge, mens vi glad
Den lange Vandring følges ad.

Og den skal klinge, naar vi To
Indtræde i den sidste Bo.

I nr. 102 finder man i de to første strofer Winthers allersmukkeste hyldest til Julie:

Du er som Brød, det grove - fine,
Hvoraf man aldrig bliver kjed;
Du er som rene, gamle Vine,
Hvorved man aldrig vorder led.

O, Din Gestalt! saa ædel, kraftig,
Saa egen og saa yndefuld!
Din Aand, en Drue stærk og saftig,
Begeistrende og rig som Guld!

Det digt som slutter rækken er ved sin venden den ydre dagsverden ryggen og hengivelsen til nattens inderlige og trygge kærlighedsvarme typisk biedermeier, udtrykt med Winthers prægnans: "Jeg hader dem, de lange Dage ..." over for "Jeg elsker dem, de lange Nætter ..."

Men det tætteste af de ti og af hele rækken er nr. 101. Det er en naturerotisk idyl, der genoptager en del af billedmaterialet fra "Mig Himlen var saa vild og graa", men rigt orkestreret i al Winthers mangfoldighed:

Natten var mild og kjær,
Stille og dunkel,

Skjult var bag Skyen hver
Stjernes Karfunkel.
Vi var saa ene!
Lindenes Grene
Sagteligt svæved vort Vindve forbi -
Alt var en sød Melodie.

Vi var saa ene med
Os og vort Hjerte;
Urørt forbi os gled
Mindet om Smerte,
Mindet om Storme;
Nagende Orme
Glemselindhyllet' i Dvale jo laae -
Der var kun Eet, som vi saae.

Smeltet til Eet var jo
Livsfyldens Kerter,
Eet vare begge to
Bævende Hjerter;
Fletted' som Ranker
Eet vore Tanker;
Eet var vor Himmel, vor Tro og vort Haab,
Eet, som vor Kjærligheds Daab.

Drømmende vugged vi
Som over Havet,
Vækkende Sukket, i
Længsel begravet;
Hilste vor Stjerne,
Som fra den fjerne
Evighed havde formælet vort Navn, -
Salige, Favn udi Favn!

Igen er bibelallusionen i strofe 3, denne gang til Paulus (1. Korinth, 13,13), ikke tilfældig. Den er heller ikke blasfemisk ment, men er der kun for at udtrykke følelsens overvældende intensitet. Det bliver digtet imidlertid ikke religiøst af, for det som besynges er kærlighedsmødet i strofe fire, det er derfra dette pars salighed udstrømmer.

Winther fortsatte med at skrive digte *Til Een* resten af sit liv, men de fleste fra ægteskabets trængselsår er mere almindelige lejlighedsdigte. Imidlertid er der i de efterladte papirer nogle digte og enkeltstrofer som hører til i sammenhængen, og som afspejler spændingerne, men også Winthers fortsatte hengivelse til sin elskede. Der er således et fragment som dette:

Jeg kan ikke rigtig finde
Mig i Skjebnens Tankegang,
Hvad den mener med at tvinde
Os vor Livstraad stram og trang.

Er vi skabt ei for hinanden,
Som to Blade paa een Green?
Som to Bølger, der ved Stranden
Bliver strømmende til een,
(Poet. Skr. I, s. 353)

og en enkeltstrofe som denne:

Du veed det ei, Du troer det ikkeheller,
Men sandt det er, at hver min Vandrings Dag,
Ja, hvert Minut, som Dagens Timer tæller,
Dit Navn gjenlyder mig i Hjertets Slag.
(Poet. Skr. I, s. 355)

Der sker en forvandling gennem hele rækken af *Til Een*-digte fra afgrænsningen mod den truende til afgrænsningen mod den gennemlevede krise. Det betyder at disse digte renses for den resignationens bittersøde omkostningsbevidsthed, der præger så meget af Winthers digtning. Men det betyder ikke, at bevidstheden om at idyllen beror paa afkald falder bort. Blot er afkaldet her ikke resignerende, men

nærmest triumferende.

Disse digte er det utvivlsomme højdepunkt i Winthers poesi og dermed et højdepunkt i den danske nationallitteratur. Men de er også højdepunktet i dansk biedermeierdigtning. Det er biedermeiers lukkede tryghedsunivers der besynges i dem, tosomhedens verdensfravendte inderlighed, sikkerheden ved at vide sig fortøjet bag havnens skærmende bolværk. Det som giver Winthers digte deres særlige kvalitet er imidlertid, at inderlighedens tone klinger så rent i dem. I al deres aflukkethed er de helt fri for biedermeiertidens bigotteri, for de er i et og alt erotiske digte. De hævder ikke ægteseng og middagsbord som moralnorm, de besynger kæresteparrets hengivelse til og i hinanden som livsværdi.

Hjortens Flugt

Winther havde endnu et hovedværk tilbage at skrive, et som - kan man se af papirerne - havde foresvævet ham igennem hele hans digteriske karriere. Så langt tilbage som i Købelev-årene udkaster han en idé om et stort fortællende digt. Ariosts *Rasende Roland* er det vedgåede forbillede, og det var hans ottave rime Winther ville benytte. Stoffet ville han hente i historien: adelsmanden Kay Lykke - kendt som den store elsker der kom galt af sted da han antydede at han havde haft et elskovseventyr med selveste dronningen - skulle være hovedperson, Svend Poulsen (det er ham Carit Etlar har udødeliggjort som Gøngehøvdingen) og hans kæreste skulle være med, og en præstekone og en bonde fra Tappernøje.

Hvad der konkret kom ud af den plan er træsnittet "Svend og Inger", men planen om det store digt blev ikke glemt af den grund. I et brev fra 1840 nævner han den uden angivelse af stof eller personer, men med en beklagelse af at han nok ikke får mulighed for at skaffe sig ro og rum til at skrive digtet. Langt mere præcis er en disposition fra 1848 eller -49. Her ligger titlen fast og motivet med den bundne mand på den flygtende hjort er tydelig. Indledningen til Blichers "Røverstuen" med tateren som kommer i klemme i geviret på en kronhjort, kan have givet selve flugtdyret, men det er vigtigere at Winther tydeligvis har læst Byrons "Mazeppa" om den unge page der som straf for sin kærlighed til en gammel greves unge hustru bindes på ryggen af en hest og jages ud i ødemarke. Det som mangler i denne disposition i forhold til det endelige digt, er figuren Rhitra og med hende hele den dæmoniske side af erotikken.

Den kommer ind med Winthers historiske studier i forbindelse med planen. Fra Kay Lykke rykker han tilbage i middelalderen - som han i øvrigt studerer grundigt, især kulturhistorisk - og det kan ses at han en overgang har heftet sig ved fortællingerne om Valdemar Atterdag og Tove, som kongen bindes til ved ringens magi. Samtidig kan man se at hjorten har fascineret ham, han studerer også bøger om hjortes zoologi og adfærd, og nogle af disse studier kan ses direkte nedfældet i det endelige værk.

Men hjorten kunne dårligt passes ind med Valdemar og Tove, og denne konge har også haft for stor en statur til rigtigt at passe ind i planen. Så det endte med at han standsede ved den noget mere obskure Erik af Pommern, den store Margrethes søn som ikke havde noget godt ry og mest var kendt for sine humørsvingninger. Ham kunne han koble med Rhitra. Samtidig kunne han give ham en dronning, som kunne imødekomme hans interesse for middelalderens minnesangere og "hohe Minne" så Folmer også kunne finde sin plads.

Så da Winther i sommeren og efteråret 1854 endelig fik den ro han havde brug for i nogle lykkelige måneder på et lejet landsted i Nordsjælland, kunne han skride til værket. *Hjortens Flugt* blev til fra maj til oktober det år, i en stabil arbejdsrytme hvor strofe føjedes til strofe fra begyndelsen til enden. Den udkom 28. november 1855.

Selv om *Hjortens Flugt* begynder *in medias res* - nemlig der hvor hovedhandlingens kulmination og apoteose tager sin begyndelse - er det ikke et epos som forbilledet hos Ariost, og da slet ikke i klassisk forstand. Genremæssigt lader det sig bedst karakterisere som en versroman eller et romantisk melodrama omsat til versfortælling. Eller man kan nøjes med værkets egen genreangivelse, for i prologen præsenteres det af en bænkelanger som man kunne opleve ham på Dyrehavsbakken, det vil sige en gøgler som sang en fortællende vise samtidig med at han illustrerede den med billeder han skridt lod rulle frem på store lærreder. *Hjortens Flugt* kan bedst karakteriseres som en række af bænkelange vævet ind i hinanden. Med den karakteristisk bliver det samtidig klart at Winther vælger rigtigt ved benytte sin elskede niebelungenstrofe frem for Ariosts - og Byrons - ottave rime. Det er et lykkeligt valg. Winthers fortrolighed med versemålet gør det muligt for ham til fulde at udnytte dets frihedsgrader, og de bestandige rytmeskift befrier versene for al monotoni.

Det er ikke helt nemt at give et kort handlingsreferat. Men der er en hovedhandling om ridderen Hr. Strange og hans kærlighed til Ellen, dronningens yndlingsterne, som har en lidt dunkel oprindelse. Det forhold bryder den vendiske skønhed, Rhitra, kongens elskerinde, sig ikke om, for Strange er den ene mand hun ikke har kunnet forføre. Så hun får kongen til at skille de to elskende ved at binde ham på ryggen af en hjort og lade hende indemure i en skummel borg i Jylland.

Dermed er Rhitra kommet ind i historien, og hendes og hendes mors historie bliver en selvstændig historie

som bliver fortalt længere fremme.

Hovedhandlingen bringes videre ved at dronningen sender Folmer, hendes sanger og fortrolige, ud for at finde de to elskende. Forholdet mellem dronning og sanger udgør endnu en selvstændig historie som langsomt udfoldes. Folmer finder først Strange, der har gjort sig fri af hjorten og søgt tilflugt som svend på en vandmølle hvor han kalder sig Hjort. Her indflettes en historie om mølledatteren Anna der er blevet svigtet af sin elskede Jørgen, som Rhitra har fået i sit garn. Hun forelsker sig i Hjort, men han - og Folmer som er dukket op i mellemtiden - får de to rette elskende forenet.

Sammen drager de to ud for at finde Ellen. På deres vandring møder de en "skovbroder" - en gammel munk der lever som eremit i en løvhytte. Han viser sig at være Ellens fader, den tapre ridder Peder Jernskæg. Sammen fortsætter de tre og deres vej falder forbi en borg med en fortrukken herremand som lige når at indskyde en forvandlingshistorie med mindelser om Apuleius' *Det gyldne Æsel*, inden de endelig finder den skønne Ellen og befrier hende fra fængslet. Dermed skulle alt være godt, men indimellem har vi fået ridder Jernskægs historie, og den lader tvivl herske om Ellen er ægtefødt eller et slegfredbarn. Derfor vil ridder Strange alligevel ikke have hende, indtil en indviklet række afsløringer viser at Ellen er Jernskægs ægte arving. Så kan Rhitra få sin straf, kongen og dronningen bliver forsonede, de to unge får hinanden, og det hele slutter med at Folmer synger ved deres bryllup og derefter giver sig ud i verden som fri trubadur.

Svarende til dette fletværk af historier, forhistorier, sidehistorier og indskudte historier er der et net af fortællere. Den overordnede fortæller sætter i gang og slutter af, mens ellers er hans stemme først og fremmest forbindende: Folmer fortæller Ellens og Stranges forhistorie, Mølleren fortæller om Anna og Jørgen, Rhitras mor Gulitza fortæller sin egen historie og dermed historien om Rhitras baggrund, Peder Jernskæg fortæller, den fortrukne herremand fortæller, og ind imellem bidrager bipersoner med stumper og udfyldninger.

Hjortens Flugt ligger så langt som muligt fra digtene *Til Een* både formelt, i holdning og i intensitet, men den kan lige så fuldt siges på sin måde at forene de to sider af Winthers digtning. Langt hen tager værket sig ud som et udvidet træsnit. Det giver plads til at Winther kan udfolde sine naturlyriske beskrivelser og genrebilleder fra bondelivet i mere end vignetform, hver episode indledes med en naturbeskrivelse der glider over i en miljøbeskrivelse og gerne kan fylde en hel sang ud. Det er fortrinsvis sjællandske idyller, digtet er i hovedsagen lokaliseret til Winthers kendte og fortrolige egne. Men kompositionen er rummelig nok til at Winther kan udvide sit Sjællandsbillede med en beskrivelse af det barske sandflugtsegn ved Spodsborg:

Høit paa en nøgen Banke,
Hvor Marehalm og Græs
Af Sandet magert spirer,
Ei langt fra et Næs
Der laae den gamle Borg
Med Tinde og med Taarn,
Hvor Peder Jernskjæg fødtes,
Og han husede tilforn.

En lille, fattig Have
Laae tæt ved Murens Hegn,
Ret som en Haandfuld Blade
Tabt i en øde Egn.
Og alle Træer og Buske
For den barske Nordenvind
Havde bøiet deres Toppe
Forknyt mod Landet ind.

Tungsindigt Taarnet stirred
Mod Nord paa Havets Speil,
Fra Brinken ud til Hesselø,
Til fjerne hvide Seil.
Mod Syd dens Øine fulgte
Med Høi og Dal, der skred
I smaa, i mindre Bølger
Mod flade Slette ned.

Dybt nede, tæt ved Stranden
Et Fiskerleie laae,
Leerklinede Hytter
Med Tag af Tang og Straa.
Om Borgen quiddred Svalen,

Og Maagen skreg ved Strand,
Hvor evigt mellem Stene
Rulled det salte Vand.

Tre Steenkast vel fra Borgen,
Hvor Veien, sandet, brat,
Den sidste Krumning slynger,
Der stod et lille Krat
Af tætte Avnbøgstubbe,
Af den haardføre Tjørn;
Der Tornskaden bygged
Med sine kjække Børn.

Her standsed just Hr. Peder
[...]
(Poet. Skr. II, s. 265)

Men ser man nøjere på den episode i *Hjortens Flugt*, historien om Jørgen og Anna, der ligger træsnittet nærmest, bliver afstanden til disse idyller så meget desto tydeligere. Ganske vist er Annas forelskelse i Hjort, der mest af alt ligner en flirt som skal vise Jørgen at hun også kan, endnu inden for de egentlige træsnits horisont. Men den overskrides langt af Jørgens forhold til Rhitra, for det er en besættelse. Man kan godt sige at han bogstaveligt er forhekset af hende, for det er med magi han formår at mane hende bort. Men forhekselsen er også metaforisk, hvad der viser sig ved at Jørgen stadig er bundet af hende selv om hun er forsvundet af hans liv. Det er han så i anger og ruelse, og det er først da han kan opnå Annas fuldstændige tilgivelse at han kan vende sig mod hende igen. Men det er vel at mærke en tilgivelse for hans utroskab, og hans anger er en omvendning af hans erotiske besættelse af Rhitras forførelse og erotik.

Rhitra er ikke bogstaveligt en heks, men hun er bogstaveligt det som er værre, hun er Djævelens barn. Det fortæller hendes mor, Gulitza. Hun, den sidste vendisktalende i Danmark, er som ung pige på Rügen blevet udvalgt som jomfruoffer til vendernes afgud og styrtet ned i en mørk hule under templet. Her voldtages hun af mørkets magter i en scene der emmer af uhygge og gru (og af phallos- og vaginasymboler for den sag skyld). Skændet lykkes det hende at finde en udvej fra hulen ved heldets hjælp, men også ved sine egne kræfter (der får hende til at ligne en kvindelig udgave af Indiana Jones). Hun bjerger sig til Danmark, hvor hun føder sit og Djævelens barn Rhitra. Rhitras dæmoniske magt over mandkønnet knytter sig til et lille smykke hun bærer i øret, en guldslange. Hun bruger den til at forføre i flæng, men først og fremmest til at forføre Kong Erik, og som hans elskerinde Dorrit får hun en umådelig magt ved hoffet, mens den ædle og skønne dronning forskydes.

Det er i kraft af denne magt at hun kan udøve sin grusomme hævn over Strange, den eneste mand hun elsker fordi han i sin ædle renhed er den eneste hun ikke kan forføre - og altså over hans kæreste Ellen. Hendes skrig følger ham da han i nattens mulm og mørke jages ud på hjortens flugt:

Men ved det sidste Huus,
Som var saa sirligt bygt,
Halvt dulgt bag Rosenhækker
Og med Billeder smykt,
Der aabned sig et Vindve
Bag Rankerne brat,
Og rædsomt lød en Stemme
I den dæmrende Nat.

Det var en vildtskingrende,
En knivskarp Qvinderøst,
Som kom den fra et haabløst,
Forpiint, fortvivlet Bryst;
Som steg den op fra Dybet,
Fra den flammende Dal,
Hvor Sjælen sig krymper
I den evige Qval:

"Nu Lykke da paa Reisen,
Allerdeiligste Svend!
O, vend Din rappe Ganger
Ret snart her hjem igjen.
Dvæl ikke altfor længe,
Ak, Din udvalgte Mø,
Din yndefulde Rose

Af Sorrig vist vil døe!"
(Poet. Skr. II, s. 92)

Der skal da også magiske midler til at bryde Rhitras magt. Strange får af Gulitza at vide at hvis han vil få datteren til at røbe hvor Ellen holdes indespærret, skal han tage hjertet af en ugle, og Skt. Hansnat mens hun sover placere det under hendes venstre bryst. Da hun har talt, river Folmer guldslangen af hendes øre og kaster den ud i et kær:

[...]
Som levende det sprælled,
Det glimrende Kryb;
Det syded og saa svandt det
I bundløse Dyb.
(Poet. Skr. II, s. 263)

Al denne dæmoni er der nu for sin egen skyld, digtet boltrer sig i dens uhygge og skrækeffekter. Men den er der også metaforisk, Rhitra inkarnerer den mørkeste side af den kvindelige drift, og hendes magt over mændene er ikke magisk, den er erotisk.

Hele *Hjortens Flugt* er en erotisk digtning. Og den erotik den handler om, er - når lige bortses fra den ædle Hr. Strange, hvis vægring ved at fri til Ellen før han er sikker på hendes herkomst, nærmest bliver grotesk, fordi det er ufatteligt at han kan tro at den dydige og blegstottige jomfru skulle være frugten af et illegitimt elskovsforhold - reel både i lyst og smerte. Det er den i mange afskygninger og facetter. Den er grotesk liderlig i den fordrukne herremands fortælling om faderens forvandling til et æsel og tilbage igen, som da også er henlagt til det syndefulde Italien. Den er besættelse i kongens forhold til Dorrit, smerte, besæthed, jalousi og sødme i historien om Anna og Jørgen, og ridder Jernskægs historie er en fortælling om erotisk jalousi der ender med at han dræber sin hustru og forstøder hendes barn. Selv i fortællingen om Folmer og hans "hohe Minne"-forhold til dronningen er der en kødeligt erotisk glød som er lige ved at overskride grænsen til sin realisering - fordi hendes drift er lige ved at overvælde hende. Deres eneste møde alene og ansigt til ansigt rummer dette forløb:

Han slængte hen Baretten,
Han lagde Cithren bort,
Hen mod den skønne Viv
Han tog et Skridt, et kort;
Det var, som om en Trolddom
Drog ham hende nær,
Som laae der i hans Øine
et dristigt Begjær.

En Angest drev til Kinden
Alt hendes Hjertes Blod;
Det var fast mere Qvinden
End Dronningen der stod;
Og næsten forfærdet
Hen sank hun i sin Stol,
Bort veeg fra hendes Aasyn
Hin Tilfredshedens Sol.

Med usikker Stemme
Gjentog hun sine Ord,
Mens over hendes Pande
En dunkel Sky der foer:
"Saa siig mig, hvad Du ønsker,
Nu skrift mig ærligt, hvad?"
Da tog den Sanger smilende
Til Cithren og qvad:

"Tillad, min ædle Dronning!
At byde Dig mit Svar
I Sangens Blomsterhonning
Saa fiin, som jeg den har!"
Da lysned hendes Øine,
Hun atter aanded let,
Hun sagde: "Syng! jeg hører,
Og bliver ikke træt!"
(Poet. Skr. II, s. 299)

I alt dette hører *Hjortens Flugt* romantismen til. Men overordnet er og bliver det et biedermeieværk. For den farlige erotik foldes nok ud i det, men kun for at inddæmmes, digtet kan trygt boltre sig i dæmonier, liderlighed og jalousi fordi det alt sammen afvises, det rummer nok et blik ned i afgrundens dyb, men det bliver ved blikket, digtet står fast på den sjællandske grund. Trods sin blegsottighed er historien om Strange og Ellen dets hovedhistorie, deres navne er titlen på det træsnit som *Hjortens Flugt* til syvende og sidst er.

Forfatterskabets efterliv

Ry og eftermæle

Chr. Winther var fra sin debut samtidens yndling blandt digterne. Hans to første samlinger blev modtaget med begejstring af publikum og et enigt kor af kritikere, selv om den fintmærkende Chr. Molbech dryppede lidt malurt i bægeret ved at advare Winther - og med ham alle digtere - mod den farlige indflydelse fra Heinrich Heine.

Som sagt overhørte Winther advarslen, og kritikens modtagelse af *Nogle Digte* var yderst forbeholden over for dens dissonantiske tonefald. Karakteristisk er blandingen af tavshed om og fordømmelse af det nye hos Chr. Wilster. Hans anmeldelse førte til en skarp indsigelse fra Poul Martin Møller, og der udviklede sig en hed polemik. Det skete ikke i forbindelse med de næste samlinger, men modtagelsen af dem var den samme.

Anmeldernes forbehold skadede ikke Winthers popularitet føleligt, men den er nok heller ikke blevet meget styrket af kritikeren P.L.Møllers begejstring, for han var en yderst kontroversiel person i det litterære miljø. I en stor afhandling om "Lyrisk Poesi" (*Kritiske Skizzer II*, 1847) giver han Winther en fremtrædende plads, og hylder ham især for det opbrud hen mod det moderne som han ser i hans indplantning af Byron- og Heine-inspirationen i dansk poesi.

Hjortens Flugt blev Winthers sidste og endelige triumf. Anmelderne var begejstrede, og det samme var publikum. Efter førsteoplaget i november 1855 kom det andet allerede i december og det tredje i januar 1856. Derefter har værket konstant været i trykken. Langt hen over midten af det 20. århundrede var det en populær konfirmationsgave - især til piger. I betragtning af dets erotiske dristigheder kan det forekomme at være et overraskende valg, men det forklares vel ved at Winthers biedermeier-inddækning har virket efter hensigten; og måske har gaven gjort sin gavn ved at give modtagerne indblik i kærlighedens veje og vildveje, hvis de altså overhovedet har læst den. Den sidst noterede almindelige forlagsudgave er fra 1979, og siden har Dansk Lærereforeningen holdt værket tilgængeligt med sine forskellige udgaver, senest med udgaven fra 1999 ved Erik A. Nielsen.

Næsten endnu mere uopslidelig har "Flugten til Amerika" været. Med Alfred Schmidts illustrationer fra udgaven i 1900 blev den en børnebogsklassiker, hvis seneste udgave kom i 1994.

I de første tiår efter digterens død kom der hyppigt separatudgaver af "Træsnit", men den bølge ebbede ud med den sidste noterede udgave i 1930.

Winther er naturligvis solidt repræsenteret i alle digtantologier som omfatter ældre dansk poesi, og i alle antologier til brug i skolens ældre klassetrin. Derudover er kommet små udvalg, det seneste er *Hvor tindrer nu min Stjerne?* kærlighedsdigte i udvalg v. Erik Jacobsen og med tegninger af Ingeborg Gunvald fra 1949.

Digteren besørgede selv en udgave af *Samlede Digtninger* i 11 bind fra 1860-72. De *Efterladte Digte* blev udgivet af F.L.Liebenberg i 1879. Den bedste studieudgave er fortsat *Poetiske Skrifter I-III*, v. Oluf Friis, Holbergselskabet af 23. September, 1927-29.

Nicolai Bøgh *Christian Winther. Et Livsbillede I-III* (1893-1901) er fortsat den eneste større biografi. Den er stadig med forsigtighed anvendelig som kildesamling. Den bedste biografi er Oluf Friis artikel i *Dansk biografisk leksikon*.

Det kritisk-videnskabelige studium af forfatterskabet indledes af Georg Brandes med "Christian Winther" i *Danske Digtere* 1877. Brandes fremhæver først Winthers naturskildringer, i dem får vi for første gang virkelig den danske natur. Også hans erotiske digte har han indgående analyser af, og han er den første der for alvor forstår *Til Eens* særstilling i dansk poesi. Hans analyser af digtenes sprog og stil er indtrængende, og i den sammenhæng nævner han *Hjortens Flugt* som han ellers afviser.

Vilhelm Andersen behandler Winther i *Litteraturbilleder I* (1903) og giver sin største sammenfattende karakteristik i tredje bind af Carl S.Petersen og V.A. *Illustreret dansk Litteraturhistorie* (1916-30). Andersen er mindst lige så begejstret for digteren som Brandes, men lægger vægten i sin karakteristik andre steder. I overensstemmelse med sit almindelig syn på dansk guldalderdigtning fremhæver han især det nationalhistoriske i forfatterskabet, og under den synsvinkel sætter han *Hjortens Flugt* meget højt.

Hans Brix har enkelte små Winther-kommentarer og analyser rundt om i forfatterskabet. Af interesse er "En

Soldat og en Matros" fra *Tilskueren*, 1916, hvor han sammenstiller Heines "Die beiden Grenadiere" og Winthers "Matrosen". Det er den første konfronterende sammenstilling af Heine og Winther, men Oluf Friis har ret i at materialet ikke kan bære Brix' bastante påstand om direkte påvirkning. En moderne sammenstilling af digte af de to, Lars Peter Rømhild "En tekstsammenligning: to digte af Heine og Chr. Winther" i *Læsere* (Munksgaard 1971) er meget mere givende, fordi den er mindre kategorisk i påvirkningsspørgsmålet uden at benægte indflydelsen, men til gengæld langt finere i den æstetiske kontrastering.

I *Saga og Pastiche* fra 1923 giver Paul V. Rubow en vanligt indsigtfuld og omhyggelig analyse af sprogdragten i "En Aftenscene" fra *Fire Noveller*.

Men hovedindsatsen i Winther-forskningen er gjort af Oluf Friis. Allerede indledningerne til de tre bind *Poetiske Skrifter* viser en dyb fortrolighed med stoffet, og han arbejdede videre med det op i sin høje alderdom. Det er hans fortjeneste at have fremdraget og bragt orden i papirerne, samtidig med at han giver nogle indtrængende og indsigtfulde karakteristikker og kommentarer. Som anført har han skrevet artiklen om Winther i *Dansk biografisk leksikon*, som er overgået uændret fra den gamle til den nye udgave. Nævnes skal også hans udgave af *Hjortens Flugt* for Daneklærerforeningen (1954) med en omfattende og givende efterskrift. Men hovedværket er den store monografi *Hjortens Flugt. Bidrag til studiet af Christian Winthers digtning* fra 1961. Som et appendiks til den har han ladet trykke nogle efterladte papirer fra Winthers hånd, som belyser digtningens tilblivelse fra de første spor til nedskriften. Dem bruger han i en dybtgående studie af værkets tilblivelse, og undervejs kommer han rundt i så at sige alle kroge af forfatterskabet, med vigtige bidrag til Winthers biografi, til hans studier og litterære læsning og med fine læsninger i adskilligt af forfatterskabet, men mest selvfølgelig i *Hjortens Flugt*.

I sin *Himmelstormerne. En linje i dansk naturdigtning* fra 1993 har Klaus P. Mortensen en kort, men rammende og nuanceret analyse af Christian Winthers placering i dansk romantisk naturdigtning. Men ellers har den nyere forskning i Winther - som i øvrigt er sporadisk - samlet sig om hans erotiske digtning og dens dyk i driftens dunkle sider. Bolden gives op med Morten Giersings strukturalistiske analyse af "En Hevn" fra *Fire Noveller: "Kærlighedsoprørets patologi"* i Jørgen Dines Johansen (ed.) *Analyser af dansk kortprosa I* (1971), men det bliver *Hjortens Flugt* som kommer i centrum. Da Thomas Bredsdorff i 1986 nyudgiver værket for Daneklærerforeningen indleder han sin korte efterskrift med bramfrit at fastslå: "Hjortens Flugt er et af den danske litteraturs længste, smukkeste - og mest sexede digte". I 1994 afslutter Jens Hougaard sin essaysamling *Dolken og Såret. Studier i romantisk Kærlighed* med "Om udveksling af kvinder i *Hjortens Flugt*". Hans analyse tager udgangspunkt i den franske strukturalistiske antropolog Claude Lévi Strauss' overvejelser over incesttabuets samfundsindstiftende funktion, og på den baggrund viser han hvordan de mange erotiske trekanter i værket blotlægger sider af den romantiske kærligheds- og driftsopfattelse. I Povl Schmidt og Ulrik Lehrmann (ed.) *Læsninger i dansk litteratur. Andet bind 1820-1900* fra 1998 analyserer Lise Præstgaard Andersen værket under titlen "Kunsten at være naiv". Hun er absolut ikke blind for dets dæmoniske sider, men hun forsvarer det samtidig som en idealdigtning fra "et poetisk univers, der [...] tilstræber balance og skønhed". Endelig har Erik A. Nielsen i 1999 genudgivet *Hjortens Flugt* for Daneklærerforeningen. Hans grundige og omfattende efterskrift hæfter sig ved værket som romantisk, fantastisk fortælling, og dens brug af magi og dæmoni i driftsanalysens tjeneste. Men han ser den i konsekvens heraf også som et led i den sekularisering der præger det 19. århundredes idéhistorie.

Tekstoplysninger

Den udgave, der er anvendt i ADL, og som der henvises til i dette portræt, er:
Christian Winther: Poetiske Skrifter 1-3, udgivne af Oluf Friis. Holbergselskabet, Kbh. 1927.

I [Udgivelse af danske litterære tekster efter 1800](#)

(Den røde Betænkning) DSL, 1996, gøres der rede for foreliggende udgaver i afsnittet om Christian Winther, s. 43-47.

Bibliografi

[Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi.](#)

- [Udgaver](#)
- [Behandlinger](#)

Udgaver:

Christian Winthers Samlede Digtninger I-XI, C.A.Reitzels Forlag, København 1860-1872

Christian Winther Efterladte Digte (v. F.L.Liebenberg), Philipsen, København 1879

Christian Winther - Forfatterportræt skrevet af Søren Baggesen

Christian Winther Poetiske Skrifter I-III (v. Oluf Friis), Holbergselskabet, København 1927-1929.

Behandlinger:

Georg Brandes "Christian Winther" i Danske Digterportrætter, Gyldendals Uglebøger, København 1966

Nicolai Bøgh Christian Winther. Et Livsbillede I-III, Gad, København 1893-1901

Vilhelm Andersen Litteraturbilleder I-II, Nordisk Forlag, København 1903-1907

Hans Brix "En Soldat og en Matros" i Tilskueren, København 1916

Paul V. Rubow Saga og Pastiche. Bidrag til dansk Prosahistorie, Levin og Munksgaards Forlag, København 1923

Oluf Friis Hjortens Flugt. Bidrag til Studiet af Christian Winthers Digtning, Hirschsprung, København 1961

Morten Giersing "Kærlighedsoprørets patologi" i Jørgen Dines Johansen (ed.) Analyser af dansk kortprosa I, Borgen, København 1971

Klaus P. Mortensen Himmelstormerne. En linje i dansk naturdigtning, Gyldendal, København 1993

Jens Hougaard "Om udveksling af kvinder i Hjortens Flugt" i Dolken og såret, Aarhus Universitetsforlag, Århus 1994

Lise Præstgaard Andersen "Kunsten at være naiv" i P.Schmidt og U. Lehrmann (ed.) Læsninger i dansk litteratur. Andet bind 1820-1900, Odense Universitetsforlag, Odense 1998

Erik A. Nielsen "Efterskrift" i Chr. Winther Hjortens Flugt, Dansk lærerforeningen, København 1999

Søren Baggesen

f. 1938.

Aarhus Universitets guldmedalje for afhandlingen "Den blicherske novelle" 1963.

mag.art. i alm. og sml. litteraturhistorie, AU, 1964.

Ansæt ved inst. f. alm. og sml. litt., AU, 1964-69.

Adjunkt ved Holbæk Seminarium 1969-72.

Professor i nordisk litteratur ved RUC 1972-2000.